

18. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi

“Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi” nin 18’si, Sakarya Üniversitesi’nin ev sahipliğinde çevrimiçi olarak düzenlendi.

Dr. Onur Türkölmez*

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı ve Sakarya Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi’nin (TÜRKMER) koordinasyonunda gerçekleşen kongrede, 200 adet bilimsel tebliğ sunuldu ve katılımcıların sorularından hareketle bu tebliğler tartışıldı.

Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, Türkistan coğrafyasındaki en kurumsal sosyal bilim platformu olma niteliğini taşıyor. İlk olarak 2002 yılında Kırgızistan’ın Celalabat şehrinde Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı’nın girişimiyle Türk Dünyası İşletme Fakültesi’nde gerçekleştirilen bu kongre, aralıksız olarak her yıl Türk Dünyası’nın önemli bir merkezinde gerçekleştirilerek günümüze kadar ulaşmıştır. Türkiye’nin saygın üniversiteleri de 2005 yılından bu yana bu kongrenin paydaşı konumundadır. Bu yıl, Sakarya Üniversitesi’nin yanı sıra başta İstanbul Üniversitesi ve Gazi Üniversitesi olmak üzere birçok Türkiye üniversitesi ve yurt dışı üniversite, kongrenin ortakları arasında yer almıştır.

Kongrede “Karabağ Azerbaycandır!” Vurgusu

Kongre açılış programında ev sahibi sıfatıyla bir konuşma yapan Sakarya Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Fatih Savaşan sözlerine; Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi’nin sahip olduğu süreklilik, oluşturduğu akademik birikim ve iletişim sağlama gücü gibi açılardan ayrıcalıklı bir konuma sahip oluşuna değinerek başladı.

Daha sonra salgın şartlarının uzaktan öğretimin ne kadar önem taşıdığını ortaya çıkardığına vurgu yapan Savaşan; internet tabanlı teknolojilere yatırım yapmanın artık bilimden sanayiye hayatın her alanında bir gereklilik haline geldiğine dikkat çekti.

Türk dünyasındaki güncel gelişmelere değinen Rektör Savaşan “Karabağ Azerbaycan’dır!” sloganını hatırlatarak kongrenin önümüzdeki yıl Karabağ/Azerbaycan’da yapılması yönünde bir teklifte de bulundu.

Kongre Genel Koordinatörü Sakarya Üniversitesi İşletme Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Ahmet Vecdi Can da yıllar önce Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı’nın kurucusu merhum Prof. Dr. Turan Yazgan’ın başlatmış olduğu bu kongrenin esasen Gaspıralı İsmail Bey’in; *“dilde, fikirde, işte birlik”* ülküsünün bilimsel alandaki bir tecellisi olduğunu ifade etti.

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Başkanı Közhan Yazgan ise konuşmasında, Kongrenin Türk Dünyası’ndaki bilimsel iş birliğine 18 yıldır katkı sağlamakta oluşuna vurguda bulundu. Yazgan, vakıf olarak yıllardır Türk Dünyası’nın her köşesinde eğitim ve kültür alanında attıkları adımlarla; akla, bilime, vatanseverliğe ve geleceği inşa etmeye yönelik bir zihniyet oluşturmak istediklerinin de altını çizdi. Közhan Yazgan, Türklüğün Karabağ’daki zaferinin bir işbirliği ve dayanışma eseri olduğuna işaret ederek sözlerini tamamladı.

Açılış Paneli: Küresel Salgın ve Türk Dünyası'na Etkileri

Paneli yöneten Sakarya Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma merkezi (TÜRKMER) müdürü Doç. Dr. Köksal Şahin; insanlığın bilgi toplumu, küreselleşme, postmodernite dönemi vb. kavramlarla adlandırılan zaman ve mekân küçülmesinin yaşandığı (olgusal küçülme) belirsizliklerle dolu bir dönemden geçmekte olduğuna dikkat çekti. Şahin, bu yeni şartlardaki en büyük güç kaynağının bilimsel bilgi üretimi ve paylaşımı olduğundan hareket ederek, Türk Dünyası ülkelerinin bu şekilde ortak bilimsel faaliyetler içinde olmasının uzun vadede büyük faydalar sağlayacağını dile getirdi. Günümüzde ülkelerin reel egemenliklerini arttırmaları için yumuşak ya da katı güç unsurlarına sahip olmalarının yeterli olmadığına, akılcı güç konumuna gelerek stratejiler oluşturmanın gerektiğine değinen Şahin, bu kongrenin tüm bu bağlamlarda ele alınması gerektiğini sözlerine ekledi.

İki tur olarak gerçekleşen açılış panelinde; Yunus Emre Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Şeref ATEŞ, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Alpaslan Ceylan, Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Adalet Muradov, Kazakistan Miras Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Bolat Mirzaliev, Kazakistan Kızılorda Kokutata Üniversitesi Rektörü Doç. Dr. Beibitgul Karimova, Kırgızistan Uluslararası Kantörö Şaripoviç Toktomamatov Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Satıbaldı Aşimoviç Omurzakov, Makedonya Uluslararası Vizyon Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Fadıl Hoca ve Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mehmet Sarıbiyik konuşmacı olarak yer aldılar. Panelistler konuşmalarının ilk turunda ülkelerinde Covid-19 küresel salgınının akademik hayata etkilerinden bahsedip bu süreçte yaşadıkları tecrübeleri aktardılar. İkinci turda ise Türk Dünyası'ndaki iş birliği süreçlerinin güçlenmesi ve Türk devletlerinin başarılı ülke pozisyonuna ulaşması bağlamlarında çözüm önerileri üzerinde yoğunlaştılar.

Bilimsel İş Birliği ve Türk Dünyası Üniversitesi

İki gün süren bilimsel oturumlarda toplam 200 adet tebliğ sunuldu. Kongrenin kapanış oturumunda ise bu bilimsel etkinlikler neticesinde ulaşılan başlıca sonuçlar Sakarya Üniversitesi TÜRKMER Müdür Yardımcısı Doç. Dr. Suat Kol tarafından açıklandı.

Kol, kongredeki açılış paneli ve sunulan bildirilerden ortaya çıkan sonuçların ilk olarak; Türk Dünyası ülkelerinin önemli bir gelişim süreci içinde olduğu ve bu ülkelerin başta Türkiye'yle olmak üzere bilimsel iş birliğini geliştirme arzusu içinde olduklarına değindi. Yine akademik tecrübe paylaşımında bulunacak devletlerarası ortak bir teşkilatın oluşturulmasının da bir başka istek olarak ön plana çıktığına vurgu yaptı. Bu doğrultuda bilimsel iş birliği ve paylaşım için Türk Konseyi bünyesinde yer alan Türk Üniversiteler Birliği Organizasyonu'nu etkinleştirilecek bilimsel çalışma ve önerilere ihtiyaç olduğunun da altını çizdi.

Kongre'de ulaşılan bir başka tespit de Türk Dünyası ülkelerindeki üniversitelerin Covid-19 salgını sebebiyle yaşanan kriz ortamında, uzaktan eğitim noktasında başarılı bir sınav verdiği hususu oldu. Yine kongredeki uzaktan sunumların kesintisiz oluşu ve katılımın yüksekliğinden hareketle Türk ülkelerinin internet teknolojisinde oldukça iyi bir düzeyde olduğu gerçeği ortaya çıktı. Bu verilerden hareketle bundan sonraki kongreler yüz yüze yapılsa bile uzaktan sunum imkânı sağlayan oturumlara da yer verilmesinin faydalı olacağı belirtildi.

Kongredeki sanırız en dikkat çekici öneri Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi Rektörü Adalet Muradov tarafından ortaya konan çevrimiçi bir "Türk Dünyası Üniversitesi" kurulması teklifi oldu. Yine bu teklifle bağlantılı olarak öğrenci merkezli bir "Türk Uzaktan Öğretim Modeli" geliştirme yönünde ortak bir çalışma grubu kurulması hususunda da mutabık kalındı.

Kongre sonuç bildirgesine yansıyan bir başka bulgu da Türkiye'deki iki yıllık uygulamalı yüksekokul modelinin (3+1) Türk Dünyası ülkelerinde ilgiyle izlendiği hususu olmuştur. Buradan hareketle özellikle Azerbaycan ve Kazakistan'daki üniversitelerle Sakarya Üniversitesi ve Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi

arasında ortak bilimsel çalışmaların yapılmasına karar verildi.

Türk Dünyası'nın önemli ülkeleri olan; Özbekistan, Türkmenistan ve son zamanlarda başta Türk Konseyi çatısı altında olmak üzere giderek aktifleşen Macaristan ile akademik iş birliğini hızlandırma önerisi de kapanış oturumunda gündeme taşınan bir başka husus oldu.

Doğu Türkistan Unutulmadı

Kongredeki oturumlarda sıklıkla gündeme gelen konulardan biri de, Çin kontrolündeki Doğu Türkistan'dan Türk Dünyası'na yönelik ortak bilimsel çalışmalara katılımın son derece düşük olması idi. Bu bağlamda kongrenin kapanış oturumuna Doğu Türkistan'a yönelik; sosyal, ekonomik, kültürel ve akademik iş birliğine yönelik bilimsel çalışmalar için adımlar atılması isteği de yansdı. Bu kapsamda bölgedeki başta Uygur Türkleri olmak üzere Türk topluluklarının birçok temel hak ve özgürlüğünün kısıtlandığı iddialarına bilimsel bir şekilde yaklaşmak, objektif bilimsel çalışmalarla bu sorunun mahiyetini ve çözüm yollarını araştırarak kamuoyu gündemine taşımak bir akademik zaruret olarak ifade edildi. Hatta Çin'in Uygur Türklerinin hak ve özgürlüklerine yönelik hiçbir baskı olmadığı şeklindeki beyanlarından hareketle bu hususta Çin'deki üniversitelere ortak çalışma teklifinde bulunulması da kapanış oturumunda gündeme geldi.

Covid-19 salgınının tıbbi olarak aşılabilirse bile, ekonomik sosyal ve siyasi etkilerinin daha uzun yıllar devam edeceği öngörüsünden hareketle ortaya çıkabilecek sorunlara birlikte çözüm bulmak amacıyla Türk Dünyası üniversitelerini ortak platformlarda bir araya getiren sosyal bilim çalışmalarının teşvik edilmesi de bir başka sonuç maddesi oldu.

Türk Dünyası'na yönelik ortak alfabe, ortak tarih yazımı gibi kültürel birlikteliği kuvvetlendirecek bilimsel çalışmaların belli bir strateji dâhilinde sürdürülmesi de kongredeki birçok araştırmacının vurguladığı bir husus olmuştur. Yine önemli bir "kolektif biz bilinci" hamlesi olarak da Türk Dünyası'nın ortak değerlerine yönelik olarak (sözgelimi; Orhun Abideleri, Cengiz Aytmatov, İslam öncesi dönem Türk toplulukları, Turan kavramı, Fârâbi, İbni Sina, Dede Korkut, Manas gibi değerler üzerine) kongre, süreli yayın, editörlü kitap ve ortak proje gibi faaliyetleri artırmak da kapanış oturumunda alınan kararlar arasında yer aldı.

Kapanış oturumunda son olarak; önümüzdeki yıl düzenlenecek olan 19. kongrenin Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi'nin öncülüğünde kadim Türk vatanı olan Karabağ'ın Şuşa kentinde; 20. Kongrenin ise 2022 yılında Atayurt Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te Manas Üniversitesi'nin ev sahipliğinde yapılması doğrultusunda prensip kararları alınmıştır.

dipnot

* Sakarya Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÜRKMER)

